

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky), soudkyně Ivany Janů a soudce Ludvíka Davida o ústavní stížnosti stěžovatele **M.R.**, zastoupeného Mgr. Zdeňkem Mickou, advokátem, se sídlem Zahradnická 331/28, Karviná - Mizerov, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 309/2013-105 ze dne 11. 7. 2013 a usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem č. j. 40 Nt 919/2013-22 ze dne 3. 6. 2013, za účasti **Krajského soudu v Ústí nad Labem** a **Okresního soudu v Ústí nad Labem** jako účastníků řízení a **Vrchního státního zastupitelství v Praze** jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Usnesením Okresního soudu v Ústí nad Labem č. j. 40 Nt 919/2013-22 ze dne 3. 6. 2013 byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná čl. 8 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.**
- II. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 309/2013-105 ze dne 11. 7. 2013 bylo porušeno základní právo stěžovatele garantované čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**
- III. Tato rozhodnutí se proto ruší.**

Odůvodnění:

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces a osobní svobodu. Přitom odkázal na čl. 8 odst. 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Policie ČR, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, expozitura Ústí nad Labem zahájila svými usneseními ze dne 26. 6. 2012, ze dne 13. 12. 2012 a ze dne 18. 2. 2013 trestní stíhání stěžovatele a dalších sedmi osob pro zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle ustanovení § 240 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku.

3. Dne 28. 6. 2012 Okresní soud v Ústí nad Labem vzal stěžovatele do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. b), c) trestního řádu. K omezení vazebních důvodů pouze na důvody uvedené v § 67 písm. c) trestního řádu došlo usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 7. 11. 2012. Naposledy před napadeným usnesením Okresní soud v Ústí nad Labem vazbu prodloužil dne 12. 3. 2013.

4. Napadeným usnesením okresní soud vazbu opět prodloužil, neboť dospěl k závěru, že důvody vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu trvají. Rozhodl tak bez konání vazebního zasedání s odkazem na povodňovou situaci s následujícím odůvodněním: „S ohledem na skutečnost, že od dnešního dne je budova zdejšího soudu pro veřejnost uzavřena, kdy doba omezení činnosti soudu zatím není známa a lhůta pro rozhodnutí o trvání vazby u obviněného R. uplyne dne 12. 6. 2013, rozhodl soud i přes žádost obviněného mimo vazební zasedání, které nelze z objektivních důvodů nařídit.“

5. Napadeným usnesením Krajský soud v Ústí nad Labem ve vazebním zasedání zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení okresního soudu. K otázce neprovedení vazebního zasedání okresním soudem uvedl:

„Postup okresního soudu je sice nestandardní, avšak zcela odpovídá nestandardní situaci způsobené živelnou pohromou, kterou soud nemohl ani ovlivnit, ani předvídat. Dne 03.06.2013 byla budova Okresního soudu v Ústí nad Labem (stejně jako budova Krajského soudu v Ústí nad Labem), uzavřena pro veřejnost. Zaměstnanci uvedeného dne do budov byli vpuštěni. Přitom byli vedením obou soudů informováni, že v následujících dnech (tj. od 04.06.2013) budou obě budovy uzavřeny i pro zaměstnance. Proto soudci okresního soudu i krajského soudu dne 03.06.2013 rozhodli o neodkladných věcech, zejména vazebních. Rozhodováno bylo z důvodu živelné pohromy pouze v neveřejných zasedáních. Veřejná zasedání nebylo možné konat, neboť od rána dne 03.06.2013 byly urychleně vystěhovávány místnosti umístěné v přízemí obou soudů, takže pohyb po chodbách soudů by byl pro veřejnost nebezpečný. Ze stejného důvodu nebylo možné zajistit ani eskortu obviněných k soudu. Kanceláře ve vyšších patrech soudů však byly v provozu a zpracovávaly neodkladné věci. (...) Krajský soud rovněž nesdílí názor obviněného, že okresní soud mohl uskutečnit [vazební zasedání] v pozdějších dnech (do 12.06.2013) ve Vazební věznici Litoměřice. Povodňová situace netrvala pouze dne 03.06.2013, ale až do 14.06.2013, přičemž po celou dobu byly uzavřeny mosty přes Labe a zaplaveny cesty spojující Ústí nad Labem s Litoměřicemi. Soudkyně rozhodující v této věci navíc nemohla mít v uvedené době přístup ke spisovému materiálu a proto rozhodnutí v neveřejném zasedání dne 03.06.2013 je plně odůvodněné.“

Krajský soud však na druhou stranu sdílí názor obviněného, že tím, že obviněný neměl možnost se k věci vyjádřit, došlo k porušení jeho práv, a to i přesto, že se tak nestalo vinou okresního soudu, který jinou možnost zvolit nemohl. Obviněný má právo se k dalšímu trvání vazby vyjádřit. Proto také krajský soud o podané stížnosti rozhodoval ve vazebním zasedání, byť obvykle se o stížnosti rozhoduje v neveřejném zasedání. Tímto postupem se totiž obviněnému dostalo práva se k věci vyjádřit, čímž byla vada prvostupňového řízení zhojena. Proto ani v tomto směru krajský soud neshledal stížnost obviněného důvodnou.“

II. Argumentace stran

6. Stěžovatel namítá, že bylo hrubě porušeno jeho právo na obhajobu a zasaženo do jeho práva být zbaven svobody pouze zákonem stanoveným způsobem, garantovaného čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, práva domáhat se svého práva u nezávislého soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a porušen byl i čl. 5 odst. 4 Úmluvy, garantující právo osob zbavených osobní svobody na přezkum oprávněnosti omezení svobody.

7. Okresní soud rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě mimo vazební zasedání. Tímto postupem však dle stěžovatele porušil § 73d odst. 3 trestního řádu, který upravuje rozhodování o dalším ponechání ve vazbě, a to tak, že se rozhoduje ve vazebním zasedání, jestliže o to obviněný výslovně požádá nebo soud považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Dále zmíněný odstavec uvádí pod písmeny a) až d) situace, kdy není třeba vazební zasedání konat, i když o jeho konání obviněný výslovně požádal. Žádná z těchto situací se však nevztahuje na případ stěžovatele, a vazební zasedání se tedy mělo konat.

8. Stěžovatel je toho názoru, že pokud byla budova okresního soudu nepřijatelná, nic soudu nebránilo v tom, aby nařídil vazební zasedání např. do vazební věznice, kde byl obviněný umístěn, do jiné budovy okresního soudu v blízkosti nebo na jakémkoliv jiné vhodné místo.

9. Pokud pak krajský soud ve svém usnesení uvádí, že rozhodoval o stížnosti ve vazebním zasedání, ačkoli obvykle rozhoduje v neveřejném zasedání, tímto postupem tedy dostal stěžovatel právo se k věci vyjádřit a vada prvostupňového řízení byla zhojena, tak i pokud by stěžovatel souhlasil, že tím bylo učiněno zadost jeho právům, nemůže v žádném případě souhlasit s tím, že došlo ke zhojení včas. Podle ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu musí být rozhodnuto o dalším trvání vazby nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě. O ponechání ve vazbě bylo třeba rozhodnout do 12. 6. 2013. Rozhodnutí, kterým okresní soud nezákonně rozhodl o dalším ponechání obviněného ve vazbě, je ze dne 3. 6. 2013 a rozhodnutí krajského soudu, kterým měla být vada prvostupňového řízení zhojena, je ze dne 11. 7. 2013. Podle ustanovení § 72 odst. 1 věty druhé trestního řádu je tříměsíční lhůta lhůtou propadnou, což znamená, že obviněný musí být propuštěn z vazby na svobodu, není-li v souladu se zákonem rozhodnuto jinak ve lhůtě. Rozhodnutí krajského soudu bylo vydáno dne 11. 7. 2013, tj. po uplynutí propadné lhůty, a proto nemůže zhojit nezákonné, i dle krajského soudu vadné, prvostupňové rozhodnutí.

10. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a zopakoval, že nedošlo k porušení základních práv stěžovatele, neboť s ohledem na vyšší moc (živelnou pohromu) nebylo možné ve věci postupovat jinak.

11. Vrchní státní zastupitelství v Praze navrhlo ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Dle něj popsané pochybení Okresního soudu v Ústí nad Labem nedosahuje takové intenzity, aby zakládalo porušení základních lidských práv stěžovatele a bylo důvodem k ingerenci Ústavního soudu do postupu aplikace jednoduchého práva obecnými soudy v tomto trestním řízení. Postupem Krajského soudu v Ústí nad Labem, v jehož rámci se obžalovaný měl možnost k dalšímu trvání vazby vyjádřit, bylo popsané pochybení dodatečně zhojeno. Krajský soud po slyšení stěžovatele dospěl k závěru, že předmětný vazební důvod nadále trvá, proto pochybení soudu prvního stupně nemohlo mít žádné zásadní a trvalé následky, jak by tomu bylo v případě, pokud by soud druhého stupně na základě vyjádření obžalovaného dospěl k závěru, že vazební důvod již netrvá. Účelem konání vazebního zasedání je především poskytnutí prostoru pro vyjádření vazebně stíhané osoby k dalšímu trvání vazby a v daném případě je zjevné, že vyjádření obžalovaného nemělo na další trvání vazby vliv.

12. Okresní soud navrhl ústavní stížnost odmítnout, neboť nerozhodoval svévolně, ale vazební zasedání neprovedl v důsledku objektivních překážek, které nebylo možné odstranit.

13. Stěžovatel ve své replice se zaslánými vyjádřeními nesouhlasil a odkázal na argumenty již uvedené ve své stížnosti.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Dosavadní relevantní judikatura Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva k právu na osobní slyšení při rozhodování o vazbě

14. Evropský soud pro lidská práva (dále také „ESLP“) považuje právo na osobní svobodu, zakotvené v čl. 5 Úmluvy, za jedno z nejvýznamnějších základních práv chránících fyzickou bezpečnost osoby, které jako takové má v demokratické společnosti vrcholný význam (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Župa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 45). Obdobně Ústavní soud ve své judikatuře vyslovil, že v případě vzetí obviněného do vazby, již je prolamována ústavně zaručená osobní svoboda, která je na předních místech v katalogích základních práv a svobod, musí být náhled na postup orgánů veřejné moci přísnější [nález sp. zn. II. ÚS 336/06 ze dne 28. 3. 2007 (N 56/44 SbNU 719)].

15. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je třeba na řízení, v nichž je přezkoumávána důvodnost dalšího trvání omezení osobní svobody, nutno vztáhnout stejné požadavky, jako jsou kladeny na prvotní rozhodování o zbavení osobní svobody. Přitom je nerozhodné, zda se dané řízení koná z podnětu státního zástupce nebo z úřední povinnosti [nález sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.)].

16. Ústavní soud pak měl již mnohokrát možnost vyjádřit se i konkrétně k právu obviněného být osobně slyšen při rozhodování soudu o jeho vazbě. Principy svého rozhodování Ústavní soud shrnul například v nálezu sp. zn. I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010 (N 213/59 SbNU 103) následovně.

17. Právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen (vyjádřit se) v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se omezení osobní svobody. Právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení.

18. Nicméně jak Ústavní soud, tak Evropský soud pro lidská práva dospěly k závěru, že z článku 5 odst. 4 Úmluvy nelze dovodit povinnost automaticky ve všech případech rozhodování o dalším trvání vazby (tj. na rozdíl od prvotního rozhodování soudu o vzetí do vazby ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy) plně respektovat záruky spravedlivého trestního procesu zakotvené v čl. 6 Úmluvy. Opačný výklad by byl ryzím formalismem, byť je nepochybné, že i v těchto případech procesní záruky nesmějí být výrazně nižší, než jsou garance, které poskytuje článek 6 odst. 1 Úmluvy.

19. Ústavní soud rovněž konstatoval, že od osobního slyšení je možno také upustit, avšak pouze tehdy, pokud by obviněný sám takovýto výslech *expressis verbis* odmítl nebo pokud by takovému výslechu bránila objektivně nepřekonatelná překážka či pokud

by k rozhodování soudu docházelo bezprostředně poté, co byl obviněný k otázce vazby soudem vyslechnut, např. v souvislosti s řízením o stížnosti proti jinému vazebnímu rozhodnutí.

20. Pro povinnost osobního slyšení obviněného soudem není tedy rozhodující „typ“ řízení, tzn. zda se jedná o žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu či periodické rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě státním zástupcem, ale rozhodující je časový interval, který uplynul od posledního osobního slyšení obviněného při rozhodování o jeho ponechání ve vazbě, případně existující mimořádné okolnosti, které by činily slyšení obviněného nezbytným. Obviněnému musí být umožněno v určitých časových intervalech být k trvání vazby slyšen bez ohledu na to, zda se tak děje v řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě či v řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby. Evropský soud pro lidská práva přitom v zásadě nenutí obviněného prokazovat, že osobní slyšení nad rámec písemného vyjádření obsaženého ve stížnosti či žádosti je opravdu nutné.

21. To znamená, že v každém řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby, ba dokonce ani v každém řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby, není nezbytné konat slyšení obviněného, jestliže byl tento k důvodům vazby slyšen v době nedávno minulé. Proto je třeba sledovat nikoli typ řízení, ale časový interval, který uplynul od doby, kdy byl obviněný naposledy osobně slyšen. Mezi jednotlivými výslechy obviněného je třeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů. Je zřejmé, že dodržení tohoto časového odstupu není možné, pokud obviněný v průběhu zákonem stanovené tříměsíční lhůty pro periodické rozhodování o trvání vazby nepožádá o propuštění z vazby na svobodu. V takovém případě musí soud při rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě obviněného vždy vyslechnout, ledaže by byly dány podmínky neumožňující takové slyšení.

22. V dalších svých rozhodnutích Ústavní soud upřesnil, že ani v případech periodického přezkumu důvodnosti vazby, k němuž dochází *ex officio*, tj. z úřední povinnosti bez podnětu ze strany vazebně stíhaného, nelze nadbytečnost osobního slyšení při rozhodování o dalším ponechání obviněného ve vazbě dovodit pouhým odkazem na tento typ řízení (nález sp. zn. III. ÚS 1822/11 ze dne 23. 8. 2012).

23. Co se týče maximální délky doby mezi jednotlivými osobními slyšeními ve vazebních řízeních, tak obdobně podle judikatury ESLP k čl. 5 odst. 4 Úmluvy nemusí být nutno obviněného znovu slyšet, pokud od předchozího slyšení uplynula doba v řádu týdnů. Avšak například osm a půl týdne již bylo příliš v rozsudku ve věci Husák proti České republice (rozsudek ze dne 4. 12. 2008 č. 19970/04, § 43; v podrobnostech viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 542).

24. Z uvedeného vyplývá, že obviněného je nutno zásadně slyšet vždy, když je rozhodováno o jeho pokračující vazbě a od jeho předchozího slyšení uběhlo již několik týdnů, ledaže by osobnímu slyšení bránily objektivně nepřekonatelné překážky.

B. Dotčená základní práva stěžovatele

25. Ve věcech, v nichž Ústavní soud v minulosti shledal porušení práva stěžovatele na osobní slyšení v řízení o vazbě, vyslovil vedle porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy zpravidla také porušení čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 405/05

ze dne 5. 10. 2005 (N 193/39 SbNU 53), nález sp. zn. IV. ÚS 414/05 ze dne 11. 10. 2005 (N 197/39 SbNU 99) a nález sp. zn. I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010 (N 213/59 SbNU 103)], někdy i čl. 38 odst. 2 Listiny [nález sp. zn. III. ÚS 2198/09 ze dne 22. 10. 2009 (N 227/55 SbNU 135)].

26. Jedním z důvodů primárního přezkumu takových věcí Ústavním soudem podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy, v jehož rámci právo na osobní slyšení posuzuje Evropský soud pro lidská práva, je absence obdobného ustanovení v Listině. V daných věcech přitom Ústavní soud typicky rozhodoval o ústavních stížnostech proti rozhodnutím soudů o stížnostech proti rozhodnutím státních zástupců o prodloužení vazby podle § 71 odst. 3 trestního řádu ve znění účinném do 1. 1. 2012 či proti rozhodnutím soudů o žádostech obviněných o propuštění z vazby podle § 71a trestního řádu. U těchto řízení nebylo pochyb o tom, že se na ně vztahuje čl. 5 odst. 4 Úmluvy. V nyní posuzované věci se však jednalo o rozhodování soudce o ponechání obviněného ve vazbě na návrh státního zástupce podle § 72 odst. 1 trestního řádu a u tohoto řízení je aplikovatelnost čl. 5 odst. 4 Úmluvy sporná.

27. Čl. 5 odst. 4 Úmluvy byl modelován podle staré zásady anglického práva *habeas corpus*, podle níž každý, kdo je uvězněn, má právo požádat o předvedení před soud, který rozhodne o zákonnosti jeho detence. Jak vyplývá již z vlastního znění tohoto ustanovení Úmluvy („Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení...“), vztahuje se toto primárně na řízení, které zahájí sama osoba v detenci, čemuž by v českém kontextu vazby odpovídalo řízení podle § 71a trestního řádu. ESLP však ve své judikatuře aplikaci čl. 5 odst. 4 rozšířil i na řízení o stížnosti osoby v detenci proti rozhodnutí o prodloužení vazby učiněnému *ex officio* či na žádost státního orgánu, protože i toto řízení je vlastně iniciováno osobou v detenci (viz např. rozsudek ve věci Knebl proti České republice ze dne 28. 10. 2010 č. 20157/05, § 76). Ústavní soud nicméně z níže uvedených důvodů nepovažuje v nyní posuzované věci za nutné rozhodnout, zda se čl. 5 odst. 4 Úmluvy aplikuje i na rozhodování soudce podle § 72 odst. 1 trestního řádu.

28. V kontextu Úmluvy je otázka aplikace čl. 5 odst. 4 Úmluvy na předmětné řízení zásadní především z důvodu, že uvedené ustanovení obsahuje obdobné garance spravedlivého procesu jako čl. 6 Úmluvy, přičemž samotný čl. 6 se na rozhodování o vazbě nevztahuje (viz např. rozsudek ESLP ve věci Reinprecht proti Rakousku ze dne 15. 11. 2005 č. 67175/01, § 47–55). Pokud by se tedy nevztahoval na dané řízení o vazbě ani čl. 5 odst. 4 Úmluvy, účastníci takového řízení by neměli žádná procesní práva chráněná Úmluvou. Takový problém však v kontextu českého ústavního pořádku nevystává, neboť Listinou garantované právo na spravedlivý proces (čl. 36–40 Listiny) nemá omezenou věcnou působnost obdobně jako čl. 6 Úmluvy, který se vztahuje pouze na řízení, ve kterých se rozhoduje o civilních právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění, a proto lze toto právo dle Listiny uplatnit i v řízení o vazbě.

29. Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu uvedené výše, není pro aplikaci procesních záruk v Listině podstatné, o jaký typ řízení o vazbě se jedná, zda bylo zahájeno *ex officio* či na žádost obviněného anebo jako zde na návrh státního zástupce. Záruky spravedlivého procesu se na rozhodování o vazbě přiměřeně aplikují v každém případě (viz z poslední doby nález sp. zn. II. ÚS 200/13 ze dne 16. 7. 2013 a nález sp. zn. III. ÚS 1822/11 ze dne 23. 8. 2012). To platí i pro čl. 38 odst. 2 Listiny, který explicitně garantuje právo na projednání věci v přítomnosti účastníka řízení. Tímto ustanovením jsou procesní záruky garantované v čl. 5 odst. 4 Úmluvy v českém

kontextu zahrnutý přímo v právu na spravedlivý proces, jak je zakotveno v hlavě páté Listiny. Ústavní soud tedy dále posoudí nyní předloženou stížnost na absenci vazebního zasedání u okresního soudu pohledem čl. 38 odst. 2 Listiny, který je v daném kontextu nutno interpretovat i ve světle procesních záruk čl. 5 odst. 4 Úmluvy, tak jak jsou vykládány judikaturou ESLP.

C. Vlastní přezkum nyní projednávané věci

30. V době rozhodování okresního soudu vyústivšího v usnesení napadené ústavní stížností uplynuly téměř tři měsíce od 12. 3. 2013, kdy byl stěžovatel slyšen soudem naposledy. Taková prodleva mezi osobními slyšeními je ve světle výše zmíněné judikatury nadměrná. Bylo tedy povinností okresního soudu stěžovatele osobně vyslechnout před rozhodnutím o prodloužení vazby. Stěžovatel navíc o osobní slyšení explicitně požádal (*a contrario* usnesení sp. zn. IV. ÚS 4512/12 ze dne 16. 1. 2013, bod 8).

31. Závěr o nadměrnosti uplynuté doby od posledního slyšení je dále podpořen i novým zněním § 73d trestního řádu, upravujícím vazební zasedání, vloženým do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012. Jak vyplývá i z důvodové zprávy k tomuto zákonu, reagoval zákonodárce označeným ustanovením na dosavadní problémy v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení, jak na ně poukazovala judikatura Ústavního soudu týkající se právě osobního slyšení ve vazebních věcech. Podle § 73d odst. 3 písm. b) trestního řádu se za akceptovatelné považuje období maximálně šesti týdnů, v jejichž průběhu nemusí být vždy nutné obviněného znovu osobně slyšet, byť o to výslovně požádá.

32. V dané věci napadená rozhodnutí odůvodňovala nekonání vazebního zasedání u okresního soudu nemožností jeho konání z důvodu mimořádné události – povodně. Ústavní soud tedy musí posoudit, zda tato okolnost představovala objektivně nepřekonatelnou překážku, která způsobila nemožnost osobního slyšení, což je ustálenou judikaturou, shrnutou výše (viz body 19 až 21), řazeno mezi výjimky, kdy nevyšlechnutí obviněného může být ospravedlnitelné.

33. Aniž by Ústavní soud chtěl zlehčovat rozsah povodně, která postihla Polabí na počátku června 2013, přesto lze stěží akceptovat, že šlo o katastrofu takového rozsahu, která by zcela znemožnila slyšení stěžovatele. I když byla budova Okresního soudu v Ústí nad Labem v rozhodném období kolem 12. 6. 2013 uzavřena, vazební zasedání se mohlo konat na kterémkoliv jiném místě, ať již v Ústí nad Labem, nebo i přímo ve vazební věznici v Litoměřicích. Vazební zasedání se koná bez účasti veřejnosti (§ 73f odst. 3 trestního řádu), a tudíž otázka, jak jej případně oznámit veřejnosti a umožnit její účast v neobvyklých prostorách, odpadá.

34. Ústavní soud z dostupných informací zjistil, že cestování v průběhu povodní mezi Ústím nad Labem a Litoměřicemi zcela znemožněno nebylo. Most gen. Chábery přes Labe v Litoměřicích byl v provozu nepřetržitě v celém průběhu povodní.¹ Čili převoz stěžovatele či výjezd soudců Okresního soudu v Ústí nad Labem do vazební věznice v Litoměřicích možný byl. Navíc mosty přímo v Ústí nad Labem byly otevřeny již dne 9. 6. 2013² a následující den byla již plně zprůjezdněna i přímá silnice mezi Ústím nad

¹ <http://www.policie.cz/clanek/uzemni-utvary-sprava-severoceskeho-kraje-zpravodajstvi-povodne-na-litomericku.aspx>

² <http://www.policie.cz/clanek/uzemni-utvary-sprava-severoceskeho-kraje-zpravodajstvi-povodne.aspx>

Labem a Litoměřicemi po pravém břehu řeky Labe. Pokud tedy okresní soud považoval na počátku povodní dne 3. 6. z důvodu neznalosti a nemožnosti předvídat, jak se situace bude dále vyvíjet a zda se nebude ještě zhoršovat, za důležité rychle rozhodnout o prodloužení vazby stěžovatele bez vazebního zasedání, vzhledem k příznivě se vyvíjející situaci v následujících dnech mohl tuto vadu řízení napravit, a to ještě ve tříměsíční lhůtě podle § 72 odst. 1, která v případě stěžovatele uplynula až dne 12. 6. 2013. Ústavní soud má proto za to, že konání vazebního jednání, byť ztíženo, nebylo mimořádnou událostí objektivně znemožněno. I kdyby Ústavní soud akceptoval, že osobní slyšení stěžovatele nebylo z objektivních důvodů možné provést dne 3. 6. 2013, bylo povinností soudu jej provést bezodkladně poté, kdy překážka odpadla.

35. Ústavní soud považuje za nutné opět připomenout, že napadeným rozhodnutím okresní soud zbavil stěžovatel osobní svobody. Nebýt tohoto rozhodnutí, musel by být stěžovatel nejpozději dne 12. 6. 2013 z vazby propuštěn (§ 72 odst. 1 trestního řádu). Přitom svoboda jednotlivce představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot (viz také bod 14 výše). Je předpokladem toho, aby si mohl každý sám uspořádat svůj život a svým jednáním usilovat o vlastní štěstí. Jakkoliv přitom svoboda nemůže být neomezená již ze své podstaty, stát, který je založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy), do ní může zasahovat pouze na základě zákona, v jeho mezích a při respektování procesních práv dotčených osob.

36. Osobní slyšení osoby, o jejíž zbavení osobní svobody je rozhodováno, je základní institucionální zárukou spravedlnosti řízení (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 4512/12 ze dne 16. 1. 2013, bod 7). Obdobně Evropský soud pro lidská práva právo na slyšení označil za první záruku vyplývající z čl. 5 odst. 4 Úmluvy (rozsudek ve věci Husák proti České republice ze dne 4. 12. 2008 č. 19970/04, § 41). Je-li ve hře hodnota tak významná jako osobní svoboda, od níž se v podstatné míře odvíjí možnost rozhodovat o podstatných aspektech vlastního života a jejíž omezení s sebou často přináší neodstranitelné následky ve všech sférách vlastního života, pak striktní trvání na dodržení ústavním pořádkem stanovených procesních podmínek jejího omezení představuje základní garanci, že budou skutečně respektována práva dotčeného jednotlivce a že v jeho případě nedojde ke zneužití moci. Jinými slovy, rozhodování o vazbě je rozhodováním s velmi citelným dopadem do základních práv dotčených osob, a proto procesní podmínky je třeba dodržet, i když to s ohledem na mimořádné okolnosti může pro státní orgány představovat nebyvalé komplikace a určitý stupeň nepohodlí. Přítomnost objektivně nepřekonatelných překážek je nutno vykládat restriktivně.

37. Ústavní soud posoudil i argument vrchního státního zastupitelství, že účelem konání vazebního zasedání je především poskytnutí prostoru pro vyjádření vazebně stíhané osoby k dalšímu trvání vazby a v daném případě je zjevné, že vyjádření obžalovaného nemělo na další trvání vazby vliv, protože i následně krajský soud po slyšení stěžovatele dospěl k závěru, že předmětný vazební důvod nadále trvá. Tento argument je však zaprvé spekulativní v tom smyslu, že nelze dovodit, že okresní soud by rozhodl stejně. Lze namítnout, že tento by mohl naopak po slyšení stěžovatele rozhodnout jinak a stěžovatele z vazby propustit. Zadruhé se Ústavní soud domnívá, že účel konání vazebního zasedání je širší. Spočívá také v tom, aby soudci vazebně drženého na vlastní oči pravidelně spatřili a tento měl například možnost si osobně stěžovat na podmínky vazby. V tomto ohledu jde i o zásadní záruku proti špatnému zacházení, ke kterému nejčastěji dochází právě u osob zbavených osobní svobody. Pokud by právo na osobní slyšení neexistovalo, tak by obviněné osoby mohly být drženy ve vazbě i roky bez toho, aby je vůbec nějaký soudce spatřil. I když v současné

době existuje řada kontrolních orgánů kompetentních v této oblasti (například veřejný ochránce práv s pravomocí navštěvovat místa, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě), tak tyto mechanismy, na rozdíl od požadavku na osobní slyšení ve vazebních řízeních, nemohou v praxi dopadnout na každou jednotlivou osobu drženou ve vazbě.

38. Zároveň rozhodování o zbavení osobní svobody za účasti osoby, o které se rozhoduje, přispívá k plnému uplatnění principu, že člověk je subjektem s lidskými právy a nikoliv pouze objektem, o jehož svobodě je možno rozhodovat bez jeho přítomnosti. Osobní slyšení při rozhodování o zbavení osobní svobody tak více naplňuje požadavek na respektování přirozené lidské důstojnosti (viz čl. 1 Listiny), která dle Ústavního soudu mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s objektem či předmětem [nález sp. zn. I. ÚS 557/09 ze dne 18. 8. 2009 (N 188/54 SbNU 325)]. V daném kontextu je plně v souladu s tímto požadavkem pouze situace, kdy osoba, která má být zbavena osobní svobody, má možnost se k tak závažnému zásahu do svých práv osobně vyjádřit. Přítomností obviněného soudy demonstrují, že k této osobě přistupují jako k subjektu práv. Osobní slyšení ve vazebním řízení je tak neinstrumentálním požadavkem a samo o sobě hodnotou, kterou se projevuje plný respekt k lidské důstojnosti.

39. Nedostatek řízení v podobě absence osobního slyšení stěžovatele před okresním soudem přitom nemohl být zhojen ani konáním vazebního zasedání před krajským soudem. To totiž proběhlo až dne 11. 7. 2013, tedy více než měsíc po vadném rozhodnutí okresního soudu. Nestalo se tak v řádu dnů, což by Ústavní soud mohl považovat za lhůtu, která by ještě mohla za zcela výjimečných okolností konvalidovat nedostatek osobního slyšení [nález sp. zn. III. ÚS 2198/09 ze dne 22. 10. 2009 (N 227/55 SbNU 135)]. Navíc k vazebnímu zasedání před krajským soudem došlo téměř až po čtyřech měsících od posledního slyšení stěžovatele soudem, tedy mnohem později než po požadovaných několika týdnech.

40. Z výše uvedeného vyplývá, že Okresní soud v Ústí nad Labem napadeným rozhodnutím porušil stěžovatelovo právo na osobní slyšení v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny.

41. Ústavní soud se dále domnívá, že napadeným usnesením okresního soudu došlo k porušení práva stěžovatele na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 2. Toto ustanovení mimo jiné zakotvuje, že nikdo nesmí být zbaven svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon. Listina tu tedy odkazuje na podústavní právo; každé zbavení svobody musí být v první řadě v souladu se zákonem, a to jak hmotněprávně, tak procesně. Obdobně Úmluva vyžaduje, aby každé zbavení svobody ve smyslu jejího čl. 5 bylo „v souladu s řízením stanoveným zákonem“. Proto porušení vnitrostátního práva povede zároveň i k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Mooren proti Německu ze dne 9. 7. 2009 č. 11364/03, § 73).

42. V nyní projednávané věci okresní soud nerespektoval ustanovení § 73d trestního řádu a stěžovateli vazbu prodloužil, aniž by konal vazební zasedání. Přitom podmínky konání vazebního zasedání byly splněny (stěžovatel o jeho konání požádal) a zároveň nebyla splněna ani jedna z možností v § 73d odst. 3 trestního řádu, proč by jej soud konat nemusel. Žádnou výjimku pro nekonání vazebního zasedání v podobě mimořádné události – povodně platná právní úprava nezná. Nakonec tato otázka je mezi účastníky řízení nesporná. Okresní soud tedy zároveň porušil i čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

43. V reakci na námitku Vrchního státního zastupitelství v Praze, že popsané pochybení Okresního soudu v Ústí nad Labem nedosahuje takové intenzity, aby zakládalo porušení základních lidských práv stěžovatele, Ústavní soud opakuje, že jak bylo vyloženo výše, absence osobního slyšení stěžovatele před okresním soudem již sama o sobě dosahuje ústavněprávní dimenze a došlo jí k porušení čl. 38 odst. 2 Listiny. Nadto i po odpadnutí překážky osobního slyšení stěžovatele nedošlo k nápravě vzniklé situace, neboť soudy nesplnily ani svou povinnost provést osobní slyšení bezodkladně poté, kdy překážka odpadla.

44. Pokud jde o napadené rozhodnutí krajského soudu, tak tento výše uvedené pochybení okresního soudu sám konvalidovat nemohl a jinou nápravu v řízení se ani nepokusil učinit. Přitom pokud se krajský soud domníval, že pokračující vazba stěžovatele je důvodná, nabízelo se mu prvoinstanční rozhodnutí zrušit a zároveň rozhodnout o pokračování vazby podle § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu. Tím by stěžovateli otevřel případnou možnost domáhat se po státu náhrady škody či přiměřeného zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu podle § 8 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Krajský soud však takto nepostupoval, rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil, a proto i on porušil právo stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 Listiny nebýt zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon.

45. Lze shrnout, že **právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se zbavení osobní svobody. V každém případě je nutno naplnit zákonné podmínky pro rozhodování o vazbě či jejím trvání; přítomnost objektivně nepřekonatelné překážky, která Listinou a zákonem vyžadovanému osobnímu slyšení při prodlužování vazby brání, je nutno vykládat restriktivně a povinností příslušného soudu je vždy provést osobní slyšení co nejdříve, jakmile to je objektivně možné.**

46. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. ledna 2014

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu